

Juridikenheten,
Ekonomiavdelningen

Styrelsen för Stockholm Avfall AB

Koncernstyrelsen i Stockholms Stadshus ABs beslut avseende kompletterande ägardirektiv

Stockholms Stadshus ABs koncernstyrelse har den 21 september 2026 uppmanat bolaget att besluta om följande:

FÖRSLAG TILL BESLUT

Styrelsen föreslås besluta

att anta Stockholms stads program för barnhälsa enligt bilaga 1 till kommunstyrelsens utlåtande (KS 2025/295)

Christian Rockberger
Verkställande direktör

Maria Ålander Petrén
Avdelningschef
Ekonomiavdelningen

Bilaga: Stockholm stads program för barnhälsa

BAKGRUND

Varje år beslutar kommunfullmäktige om budgeten för Stockholms stad. Där framgår vilka ägardirektiv och uppdrag som bolagen ska arbeta med under året. Dessutom beslutar kommunfullmäktige i budgeten om olika inriktningar för hela staden samt antar olika styrdokument. Utöver budgetbeslutet beslutar kommunfullmäktige löpande under hela året om stadsövergripande program, strategier för hela staden och policys som gäller hela kommunkoncernen. Dessa är att anses som kompletterande ägardirektiv.

Eftersom bolagen inom bolagskoncernen ägs av moderbolaget Stockholms Stadshus AB tillkommer moderbolagets styrelse som ett organ med övergripande ansvar. Aktiebolagsrättsligt medför detta att kommunfullmäktige inte kan utöva ägarrollen direkt i förhållande till dotterbolagen, utan ägarrollen måste utövas genom det kommunägda moderbolagets styrelse, där styrelsen beslutar om bl.a. de kompletterande ägardirektiven. Eftersom bolagen är egna juridiska personer måste sedan varje enskilt bolag i sin tur fatta beslut i respektive styrelse.

ÄRENDET

Kommunfullmäktige har behandlat ett ärende där beslut fattats som är att betrakta som kompletterande ägardirektiv m.m. för bolag inom koncernen Stockholms Stadshus AB.

Nedan återfinns ett utdrag/kortare sammanfattning av ärenden från kommunfullmäktige, som bolag inom koncernen direkt eller indirekt kan beröras av. I kommunfullmäktiges ärenden finns bilagor där bolagen kan få mer information:

- **protokollsutdrag** där det framgår vad kommunfullmäktige beslutat och om det varit några särskilda uttalanden eller reservationer från ledamöterna i kommunfullmäktige. I vissa ärenden kan dessa politiska kommentarer vara av intresse för bolagen för att förstå beslutet bättre.
- **utlåtande** där det framgår vad ansvarigt borgarråd anser. Utlåtandet kan ge ytterligare information om ett ärende och beslut.
- **styrdokumentet** eller motsvarande, som beslutet avser.

Det är av stor vikt att bolagen själva genomför en analys av kommunfullmäktiges ärenden och beslut för att se hur dessa berör bolagets verksamhet och hur de ska hanteras och tillämpas i verksamheten.

I första hand fattar kommunfullmäktige beslut som rör hela kommunkoncernen (d.v.s. förvaltningar och bolag), eftersom kommunfullmäktige så långt som möjligt behöver ha en likriktning av styrningen och uppföljningen. Stadsövergripande program, policys m.m., där det i programmet talas om "bolag/bolagsstyrelser och nämnder" ska därmed antas av bolagen, eller på annat sätt hanteras av styrelsen. I övriga program, policys m.m. där det tydligt är en specifik verksamhet som utpekats, och där bolaget inte har några beröringspunkter – eller där det kan vara direkt lagstridigt kan bolaget naturligtvis avstå eller fatta beslut i tillämpliga delar. I vissa fall har koncernledningen, som stöd till bolagens omvärldsbevakning, inkluderat kommunfullmäktiges beslut även om de endast indirekt påverkar bolagskoncernen eller vissa verksamheter. Utgångspunkten ska vara att program, policys m.m. i sin helhet ska antas.

Sammanfattning av ärendet:

Stockholm stads program för barnhälsa

Stockholms stads program för barnhälsa syftar till att stärka stadens arbete för att minska skillnader i barns livsvillkor och skapa hållbara förutsättningar för att främja fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande för barn i målgruppen 1-6 år. Programmet fastställer en gemensam definition av begreppet barnhälsa, vilket väntas leda till ökad samsyn kring målgruppens behov och tydliggör olika aktörers ansvar inom området.

Programmet fastslår att främjande, förebyggande och inkluderande strategiska perspektiv ska genomsyra stadens arbete med barnhälsa. I programmet konkretiseras det genom att fastställa tre fokusområden; fysisk hälsa, psykisk hälsa och social hälsa.

Stadens nämnder och bolag är ansvariga för att följa upp och utvärdera programmet inom ramen för stadens systematiska kvalitetsarbete. Förskolenämnden ansvarar för att konkretisera utvecklingsbehov och tillkommande åtgärder som stöd i utvecklingen mot en stärkt barnhälsa.

Två remitteringar har skett i ärendet före kommunfullmäktiges behandling eftersom den första remissomgången föranledde behov av revideringar och tydliggöranden i förslaget. Förslaget reviderades därför av tjänstepersoner inom förskoleförvaltningen i samverkan med tjänstepersoner på stadsledningskontoret, som lämnade ett omarbetat förslag till program. Ytterligare några förtydliganden och justeringar gjordes i stadsledningskontorets förslag innan det remitterades från kommunstyrelsen ännu en gång. Revideringarna som har gjorts är till största del i form av strukturförändringar och förenkling av programmets innehåll. Sakinnehållet kvarstår men har förtydligats, koncentrerats och stärkts i dess formulering. Den version av programmet som remitterades ut i den andra remissomgången är samma version som föreslås antas av kommunfullmäktige. I utlåtandet presenteras inkomna synpunkter från den andra remissomgången.

Kommunfullmäktige beslutade den 13 april 2026 att återremittera ärendet med stöd av kommunallagens regler om minoritetsåterremiss. Ärendet om Stockholms stads program för barnhälsa återremitterades med motiveringen att programmet har ett för stort fokus på förskolornas roll och inte tydliggör vad som förväntas av stadens andra förvaltningar och bolag. Resonemang om miljöer som barn vistas i, en lämplig mängd sociala kontakter och hur förskolor, lekplatser och andra miljöer där barn vistas ska utformas samt tydligare koppling till vetenskaplig forskning om barns utveckling efterfrågades i återremissen. Utifrån synpunkterna i minoritetsåterremissen har ärendet analyserats ytterligare.

Kommunfullmäktiges kompletta ärenden finns att hämta från

<https://edokmeetings.stockholm.se>, samtliga handlingar till ärendena finns i kallelsen till kommunfullmäktiges sammanträde.

Handlingarna finns även tillgängliga i sin helhet hos styrelsens sekreterare.

SLUT

Stockholms
stad

Program för barnhälsa

Beslutat i kommunfullmäktige: 2026-05-25

Diarienummer: KS 2025/297

Förord

I Stockholms stad ska alla barn ges möjlighet att påverka sitt eget liv och bidra till samhällets utveckling. Genom hållbara och långsiktiga insatser för hälsa, utbildning och jämlikhet skapar Stockholms stads kommunala förskolor och stadens övriga verksamheter förutsättningar för varje barns välbefinnande och utveckling.

Förskolan har en central roll i detta arbete genom att erbjuda en utbildning och undervisning av hög kvalitet som främjar barns fysiska, psykiska och sociala hälsa. På förskolan får barn möjlighet att leka, röra på sig och utvecklas i samspel med andra, samtidigt som de lär sig om samarbete, respekt och demokratiska processer. Viktiga färdigheter för att bli aktiva och delaktiga samhällsmedborgare.

Förskolan har också ett kompensatoriskt uppdrag att stödja alla barn utifrån deras individuella behov. Genom främjande, förebyggande och inkluderande arbete kompenseras för skillnader i barns förutsättningar, vilket bidrar till ett mer jämlikt och rättvist samhälle. Arbetet med barnhälsa i staden utgår från ett helhetsperspektiv på barns välbefinnande som tillgodoser såväl fysiska, psykiska som sociala behov, där alla barn ges möjlighet att delta och utvecklas på sina villkor.

Tillsammans med förskolan bidrar även stadens övriga verksamheter genom att utgå från ett helhetsperspektiv på barns hälsa i sitt arbete och i stärkt samverkan med varandra. Med det här programmet får Stockholms stad ett strukturerat barnhälsoarbete på plats, där stadens verksamheter har ett gemensamt uppdrag att jobba för de yngsta barnens hälsa.

Tillsammans för stadens förskolebarn!

Alexandra Mattsson

Förskole-, fritids- och
fastighetsborgarråd

Gunilla Davidsson

Förvaltningsdirektör
Förskoleförvaltningen

Innehåll

Förord	3
Inledning.....	5
Ett program för barnhälsa	6
Intentionen med programmet	6
Begreppet barnhälsa	6
Styrande dokument	7
Nationella styrdokument	7
Stadens styrdokument	8
Strategiska perspektiv	9
Främjande perspektiv	9
Förebyggande perspektiv	10
Inkluderande perspektiv	10
Fokusområden.....	10
Fysisk hälsa	11
Psykisk hälsa	12
Social hälsa	13
Stockholms stads arbete med barnhälsa.....	14
Förskolans organisation för barnhälsa	15
Särskilt och extraordinärt stöd	15
Samverkan	16
<i>Förskola och hem</i>	<i>17</i>
<i>Föräldraskapsstöd</i>	<i>17</i>
<i>Samverkan mellan förskola och skola vid övergångar</i>	<i>17</i>
<i>Tidiga och samordnade insatser (TSI)</i>	<i>18</i>
<i>Samverkan mellan förskola och socialtjänst vid orosanmälan</i>	<i>18</i>
<i>God och nära vård och omsorg</i>	<i>18</i>
Genomförande, uppföljning och utvärdering	19
Genomförande.....	19
Uppföljning och utvärdering.....	20

Inledning

Program för barnhälsa i Stockholms stad syftar till att säkerställa att alla barn i stadens kommunala förskolor har tillgång till en trygg, inkluderande och hälsofrämjande miljö, oavsett bakgrund, förutsättningar eller var de bor.

Programmets övergripande mål är minskade skillnader i barns livsvillkor och hållbara förutsättningar för att främja barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande, för alla förskolebarn i åldersgruppen 1–6 år.

Programmet är ett övergripande styrdokument som anger riktning för arbetet med barnhälsa och fungerar som ett paraply under vilket arbetet samlas. Detta innebär att flera av stadens verksamheter omfattas av ett gemensamt mål och utvecklar arbetet inom respektive verksamhet samt i samverkan, verksamheterna emellan. **Tre strategiska perspektiv** pekar ut riktningen för det långsiktiga arbetet med barns hälsa.

- Främjande
- Förebyggande
- Inkluderande

Programmets **tre fokusområden** ska vara vägledande och bidra till ett sammanhållet arbete i stadens verksamheter.

De tre fokusområdena är:

- Fysisk hälsa
- Psykisk hälsa
- Social hälsa

Genom att utgå ifrån de tre strategiska perspektiven i arbetet med fokusområdena säkerställs en helhetssyn på barnhälsa i Stockholms stad.

Ett program för barnhälsa

Intentionen med programmet

Många insatser för ett stärkt barnhälsoarbete bedrivs av staden idag. Programmets intention är att skapa en gemensam riktning för arbetet och att bidra till fortsatt, långsiktigt och sammanhållet arbete.

För att uppnå programmets intention att fungera som ett paraply, under vilket arbetet med barnhälsa samlas, betonas vikten av samverkan mellan stadens alla verksamheter och med externa aktörer som möter berörd målgrupp, förskolebarn 1 – 6 år. Genom strategiska, systematiska och samordnade insatser bidrar staden till stärkt samsyn och ökad likvärdighet i arbetet med barnhälsa.

Stockholm stads program för barnhälsa är ett stadsövergripande program som bär särskild vikt för stadsdelsnämnderna men som samtliga av stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå ifrån när de planerar och följer upp sitt arbete för att nå stadens mål om en stärkt barnhälsa. Programmet ska ge alla verksamheter vägledning och gemensam förståelse för stadens ambitioner i arbetet med barnhälsan.

Begreppet barnhälsa

Världshälsoorganisationens (WHO) holistiska definition av hälsa¹: ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande är grunden för programmets definition av barnhälsa. Definitionen realiseras genom arbetet med de tre fokusområden.

Fysisk hälsa	Psykisk hälsa	Social hälsa
Barnets kroppsliga välbefinnande och funktion kopplat till rörelse och fysisk aktivitet, näringsintag, sömn samt kroppslig och personlig integritet.	Barnets förmåga att i samspel med omgivningen förstå, uttrycka och reglera känslor, hantera motgångar, ha god självkänsla, utforska och lära	Barnets förmåga att utveckla sina sociala färdigheter och skapa och upprätthålla trygga, meningsfulla relationer

Figur 1. Definition av de tre fokusområdena i program för barnhälsa.

Mer om varje fokusområde finns att läsa under avsnittet Fokusområden.

¹ World Health Organization (WHO)

I programmet avgränsas begreppet barnhälsa till att avse arbete riktat mot förskolebarn samt barn yngre än ett år som besöker öppen förskola och introduktionsförskola.

Barnhälsobegreppet innefattar främjande, förebyggande och inkluderande perspektiv i arbetet för alla barns hälsa i förskolan.

Begreppet regleras dock inte av lagar och förordningar då det inte är definierat i skollagen så som elevhälsa i skolan är.

Stockholms stads intention att etablera en gemensam definition av begreppet barnhälsa väntas leda till ökad samsyn kring målgruppens behov och tydliggöra olika aktörers ansvar inom området.

Styrande dokument

Nationella styrdokument

Barns rättigheter, utbildning och hälsa säkerställs genom konventioner, lagar och läroplaner. Ansvaret för att dessa efterlevs åligger staten såväl som kommunen. Samtliga medarbetare och offentliga företrädare i kommunen, oavsett funktion, har således ansvar för att efterleva lagarna som respektive verksamhet styrs av.

Programmet för barnhälsa stödjer sig i första hand på nationella styrdokument som direkt berör förskolan så som Skollag² samt Läroplan för förskola³. För att uppfylla programmets mål och intentioner omfattas även andra verksamheter än förskola som arbetar med målgruppen. Dessa verksamheter styrs av lagrum och bestämmelser som exempelvis socialtjänstlagen⁴ och hälso- och sjukvårdslagen.⁵ Arbetet med att uppnå målet med programmet är också nära kopplat till stadens demokratiarbete, barnrättsperspektivet utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (1989)⁶ och FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030⁷ med fokus på mål 3. *God hälsa och välbefinnande*, mål 4. *God utbildning för alla*, mål 5. *Jämställdhet* och mål 10. *Minskad ojämlikhet*.

Skollagen omfattar alla skolformer och anger bestämmelser för skolväsendet, definitioner av ansvar för undervisning och

² Skollag (2010:800)

³ Läroplan för förskolan (Lpfö 18)

⁴ Socialtjänstlag (2025:400)

⁵ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)

⁶ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

⁷ Agenda 2030 för hållbar utveckling – handlingsplan för omställning till ett hållbart samhälle.

utbildning, bestämmelser om huvudmän⁸, resursfördelning och ledning av utbildningen. Skollagen omfattar även reglering avseende barns utveckling mot utbildningens mål, åtgärder mot kränkande behandling, systematiskt kvalitetsarbete och samverkan med vårdnadshavare. Skollagen preciserar även förskolans kompensatoriska uppdrag, där hänsyn ska tas till alla barns olika behov och att stöd ska ges för att varje barn ska kunna utvecklas så långt som möjligt.

Läroplanen för förskolan beskriver förskolans värdegrund och uppdrag och innehåller mål och riktlinjer för arbetet i förskolan. Målen anger utbildningens inriktning och områden där förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utvecklas. Riktlinjerna anger arbetslagets uppdrag samt förskollärares ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med målen. Rektors ansvar anges både i skollagen och i läroplanen.

Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Utbildningen ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan.

Tillsammans säkerställer skollag och läroplan kommunens ansvar för en likvärdig förskola av hög kvalitet där god utbildning och undervisning bidrar till barns fysiska, psykiska och sociala hälsa.

Stadens styrdokument

Det finns andra stadsövergripande styrdokument som tangerar innehållet i detta program och tillsammans bidrar till stadens arbete med barns hälsa och välbefinnande. Nedan följer ett urval av de mest relevanta dokumenten.

- *Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024–2029*⁹
- *Riktlinjer för barnsäkerhet i Stockholms stads kommunala förskolor*¹⁰
- *Riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola i Stockholms stad*¹¹
- *Stockholms stads program för idrott, motion och friluftsliv 2024–2028*¹²

⁸ 2 kap. 1 § Skollagen

⁹ Dnr KS 2023/791

¹⁰ Dnr KS 2021/1321

¹¹ Dnr KS 2022/601

¹² Dnr KS 2023/1303

- *Miljöprogram 2030 för Stockholms Stad* ¹³
- *Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd (BUS) - Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län* ¹⁴
- *Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021–2025* ¹⁵
- *Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna* ¹⁶
- *Program för öppen förskola* ¹⁷

I följande avsnitt beaktas de styrande dokumentens delar som relaterar till barnhälsa och berör programmets målgrupp.

Strategiska perspektiv

Barn har rätt till en utbildning av hög kvalitet som tar hänsyn till deras olika behov. Skollagen, språklagen och diskrimineringslagen är några av de lagar som bygger på Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter samt rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹⁸

Dessa lagar reglerar förskolans verksamhet samt andra verksamheter som riktas till berörd målgrupp på olika sätt.

De tre strategiska perspektiven - främjande, förebyggande och inkluderande tillsammans med de tre fokusområdena – fysisk hälsa, psykisk hälsa och social hälsa, bygger på ovan nämnda lagar, forskning och beprövad erfarenhet.

Främjande perspektiv

Ett främjande perspektiv innebär att fokusera på faktorer som stärker hälsa och ökar barnens delaktighet och tilltro till den egna förmågan. Det främjande perspektivet omfattar alla barn och är grundläggande för att skapa trygghet, goda relationer samt bibehålla och stärka barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande.

¹³ Dnr KS 2023/682

¹⁴ [Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd \(BUS\) - överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner inom Stockholms län](#)

¹⁵ Dnr KS 2020/924

¹⁶ Dnr KS 2023/1159

¹⁷ Dnr KS 2024/1410

¹⁸ Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Förebyggande perspektiv

Ett förebyggande perspektiv innebär att fokusera på att identifiera och undanröja hinder som har negativ påverkan på barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Det förebyggande perspektivet omfattar alla barn och utgår från ett proaktivt förhållningssätt.

Inkluderande perspektiv

Ett inkluderande perspektiv innebär att fokusera på varje barns behov och förutsättningar i utbildningen. Inkluderande utbildning är en mänsklig rättighet och perspektivet omfattar alla barn. Ingen ska diskrimineras på grund av funktionsnedsättning, kön eller andra diskrimineringsgrunder. Utbildningen ska organiseras så att alla barn ska kunna delta utifrån sina förutsättningar och lyckas i lärandet.

Fokusområden

De tre strategiska perspektiven – främjande, förebyggande och inkluderande ska vara vägledande i det systematiska arbetet med programmets fokusområden. Det innebär att alla strategiska perspektiv ska beaktas vid planering, genomförande och uppföljning av barnhälsoarbetet inom respektive fokusområde. Det innebär också att alla verksamheter som berörs av programmet ska arbeta med fokusområdena utifrån denna princip.

Folkhälsomyndighetens årsrapport¹⁹ visar att folkhälsan generellt i Sverige är god men att det fortsatt finns stora skillnader, beroende på bland annat var man bor, kön, ålder samt socioekonomi. Rapporterna *Skillnadernas Stockholm*²⁰ och *Återblick på skillnadernas Stockholm*²¹ bekräftar den nationella bilden utifrån Stockholms stads perspektiv. Dessa skillnader ska utjämnas för att ge barn jämlika möjligheter till god hälsa och utveckling. Stadens arbete mot målet om jämlika levnadsvillkor för alla barn i åldersgruppen 1 – 6 år grundas i tre fokusområden.

De tre fokusområdena är:

- Fysisk hälsa
- Psykisk hälsa
- Social hälsa

¹⁹ Folkhälsomyndigheten - Folkhälsan i Sverige – Årsrapport 2023

²⁰ Dnr KS 159–1334/2015

²¹ Dnr KS 2023/1382

Dessa fokusområden ska säkerställa att arbetet i stadens verksamheter sker sammanhållet utifrån gemensam helhetssyn på barnhälsa.

Fysisk hälsa

Fysisk hälsa handlar om barnets kroppsliga välbefinnande och funktion kopplat till fysisk aktivitet, näringsintag, sömn samt kroppslig och personlig integritet.²² I läroplanen för förskolan²³ betonas att utbildningen ska ge barn förutsättningar att utveckla kunskaper om hur hälsosam livsstil påverkar hälsa och välbefinnande.

Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sin motorik och en allsidig rörelseförmåga, samt intresse för att vara fysiskt aktiva. Barn ska ges möjlighet att delta i varierade fysiska aktiviteter dagligen. Detta ska organiseras i såväl inomhus – som utomhusmiljöer samt i olika naturmiljöer.

God balans mellan aktivitet och vila är avgörande för barns hälsa och utveckling. Vila och sömn främjar hjärnans utveckling, stärker immunförsvaret och hjälper barnet att bearbeta intryck, hantera stress och sociala interaktioner.²⁴ Förskolan bidrar genom att erbjuda en trygg och lugn miljö för vila och återhämtning och därigenom främja goda hälsovanor.²⁵

Näringsriktiga måltider är en viktig del i arbetet för en jämlik hälsa och ska vara en del av utbildningen.²⁶ Förskolans undervisning bidrar till att barn utvecklar kunskaper om hälsosamma matvanor och hälsosam livsstil.²⁷ I det ingår även att öka barns kunskap om god munhälsa, vilket bidrar till att stärka barns förutsättningar för långsiktig hälsa och utveckling. Staden aktualiserar kontinuerligt lokala styrdokument för mat och måltider för att säkerställa att de är i linje med gällande nationella vägledningar, råd och regelverk samt för att stärka arbetet med hälsosamma matvanor och näringsriktiga måltider.

Kroppslig integritet handlar om den fysiska kroppens okränkbarhet och om vikten av att själv få bestämma över sin egen kropp.

²² World Health Organization (WHO)

²³ Läroplan för förskolan (Lpfö 18)

²⁴ Skolverket – Förskolans betydelse för barns rörelseförmåga, fysiska aktivitet och hälsosamma livsstil

²⁵ Rikshandboken i barnhälsovård

²⁶ Nordiska näringsrekommendationer (NNR, 2023)

²⁷ Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i förskolan

Förskolans utbildning ska stärka barns kroppsliga och personliga integritet samt främja jämställdhet och goda relationer fria från kränkande beteenden.²⁸ Detta görs genom att stärka barns sociala och emotionella kompetens och motverka begränsande könsnormer.²⁹

Psykisk hälsa

Förmågor som är väsentliga för barns psykiska hälsa skrivs fram i både förskolans läroplan och i forskning om yngre barns psykosociala hälsa.³⁰ Det handlar om barnets förmåga att i samspel med omgivningen förstå, uttrycka och reglera känslor, hantera motgångar, utveckla god självkänsla och vilja att utforska och lära. När barn känner sig trygga och delaktiga stärks deras förutsättningar till utveckling och lärande.³¹

En inkluderande och likvärdig utbildning med en tillgänglig lärmiljö bidrar till att stärka lärande samt förebygga diskriminering och kränkningar. Enligt Specialpedagogiska skolmyndighetens tillgänglighetsmodell³² består tillgänglig lärmiljö av fyra områden: rättigheter i lärandet, social lärmiljö, pedagogisk lärmiljö och fysisk lärmiljö. Genom att använda sig av tillgänglighetsmodellen i förskolans systematiska kvalitetsarbete integreras det specialpedagogiska perspektivet i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen. Förskolan kan då fungera som en skyddsfaktor som kan kompensera för ogynnsamma uppväxtvillkor.

Kunskap om risk- och skyddsfaktorer som påverkar barns utveckling, lärande och hälsa är centralt för att förskolan ska kunna arbeta kompensatoriskt.³³ Riskfaktorer kan vara brist på omsorg, otrygga eller instabila familjeförhållanden samt försenad språkutveckling och svårigheter kopplade till funktionsnedsättningar. Skyddsfaktorer kan vara trygga och tillitsfulla relationer, stödjande och tillgängliga lärmiljöer, samt närvarande vuxna som ger emotionellt och funktionellt stöd.³⁴

Genom att arbeta medvetet med att stärka skyddsfaktorer och minska påverkan av riskfaktorer kan förskolan bidra till att stärka

²⁸ Skolverket – Barns integritet i förskolan

²⁹ Region Stockholm – Elevhälsportalen

³⁰ Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) – Förskolans roll för att främja psykisk hälsa

³¹ Ifous – Att främja psykisk hälsa och förebygga ohälsa i förskolan

³² Specialpedagogiska skolmyndigheten – Stödmaterial för tillgänglig utbildning

³³ Uppdrag psykisk hälsa

³⁴ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)

barns motståndskraft (resiliens)³⁵ och förebygga påverkan från långvarig stress (toxisk stress).³⁶ I ett långsiktigt perspektiv bidrar detta till förbättrade livsvillkor och framgångsrik skolgång.

Social hälsa

Social hälsa handlar om barnets förmåga att utveckla sina sociala färdigheter och skapa och upprätthålla trygga, meningsfulla relationer.³⁷ Förskolan som arena för social gemenskap ska ge barn möjlighet till lek, språkutveckling, trygghet, delaktighet och inflytande där barn får uttrycka tankar och åsikter för att påverka sin situation och ta ansvar för sina egna handlingar.³⁸

Lek bygger positiva relationer och stärker självkänsla³⁹ och ska i enlighet med förskolans läroplan vara central i förskolans utbildning. Lek stimulerar kreativitet, problemlösning och samarbete, samt hjälper barn att bearbeta känslor och erfarenheter och att bygga upp resiliens. Genom ett medvetet förhållningssätt till lek ges alla barn möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Förskolan ska utveckla lärmiljöer som främjar lek, stödjer kommunikation samt utvecklar identitet och relationsbyggande.

Identitetsutveckling, lärande och språk är nära sammanlänkade.⁴⁰ Genom att stödja barn i att utveckla sina språkliga färdigheter stärks deras kognitiva förmåga att kommunicera tankar, känslor och behov. Detta är en förutsättning för att barn ska utveckla egen identitet och god självkänsla som stärker lärandet. Genom att erbjuda en målstyrd undervisning i stimulerande lärmiljöer som uppmuntrar till kommunikation har förskolan en betydande roll för barns språkutveckling.⁴¹

Barns rätt till trygghet och säkerhet är ytterligare faktor i främjandet av barns sociala hälsa. Fokus i barnsäkerhetsarbetet ska vara det främjande och förebyggande arbetet, men även beredskap för agerande vid oönskade händelser.⁴² För Stockholms stads

³⁵ Resiliens i förskolan: att stärka barns välmående, delaktighet och handlingskraft (Ann-Christin Furu & Mia Heikkilä, 2022)

³⁶ Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study (Vincent Felitti m.fl., 2019)

³⁷ Folkhälsomyndigheten – Utveckling av barns och ungas hälsa

³⁸ Skolverket – Lek och samspel i en förskola för alla

³⁹ Skolforskningsinstitutet – Att genom lek stödja och stimulera barns sociala förmågor (2019)

⁴⁰ Skolverket – Språk, lärande och identitet

⁴¹ Skolverket – Språk och kommunikation i en förskola för alla

⁴² Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

kommunala förskolor innebär det bland annat att arbetet bedrivs utifrån *Riktlinjer för barnsäkerhet*.⁴³ Alla verksamheter som på olika sätt möter målgruppen bidrar utifrån sitt verksamhetsområde till att säkerhetsarbetet bedrivs systematiskt och likvärdigt.

Regelbunden närvaro på förskolan är en förutsättning för att barn ska kunna ta del av förskolans undervisning, samt bidrar till att barnet utvecklar sociala färdigheter och språk i samspel med andra barn och vuxna. Enligt skollagen⁴⁴ ska huvudmannen erbjuda barn plats på förskola samt arbeta uppsökande för att få fler barn att delta i utbildningen, särskilt där inskrivningsgraden är låg.

Det är viktigt att förskolan systematiskt följer upp barns närvaro för att identifiera barn som är inskrivna i förskolan men inte deltar kontinuerligt i utbildningen. Det är en del av det förebyggande och åtgärdande arbetet som syftar till att tidigt upptäcka eventuella riskfaktorer och behov av stöd.

Stockholms stads arbete med barnhälsa

Det övergripande målet med programmet är minskade skillnader i barns livsvillkor och hållbara förutsättningar för att främja barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande. Alla stadens verksamheter som arbetar med berörd målgrupp behöver samverka i ett långsiktigt, tvärprofessionellt, strategiskt arbete för att nå målet. Även samverkan med externa aktörer är av stor vikt för att nå framgång. Arbetet med programmets fokusområden – fysisk, psykisk och social hälsa behöver ske utifrån de tre strategiska perspektiven som tillsammans bildar en helhetssyn på barnhälsa, för att skapa en ändamålsenlig och behovsstyrd organisation.

Stockholms stad ska verka utifrån ett tydligt barnperspektiv och barnets bästa ska alltid stå i centrum. Barn ska ha möjlighet att påverka beslut som rör dem och bjudas in att påverka i de verksamheter som de deltar i eller får stöd av. I Stockholms stad har barnens perspektiv och barnrättsperspektivet en plats. Stadens barnombudsman har till uppgift att driva på och stödja utvecklingen av arbetet med Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. I enlighet med barnkonventionen ska alla verksamheter ”vid alla åtgärder som rör barn i första hand beakta vad som bedöms

⁴³ Säker förskola – Riktlinjer för barnsäkerhet i Stockholms stads kommunala förskolor

⁴⁴ Skollag (2010:800)

vara barnets bästa".⁴⁵ En prövning av barnets bästa baseras på en barnkonsekvensanalys och innebär att göra en helhetsbedömning av vad som är det bästa för barnet. Barnkonsekvensanalysen ger ett underlag för att kunna pröva och väga barnets bästa i det aktuella beslutet eller åtgärden.

Särskilt viktigt att är det att involvera grupper av barn som har svårare att få sina rättigheter tillgodosedda, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn från socioekonomiskt svagare områden, våldsutsatta barn, nyanlända barn och de yngsta barnen.⁴⁶

Programmet för barnhälsa bidrar till en stärkt barnrätt genom att fastställa ett gemensamt begrepp och riktning för barnhälsoarbetet i stadens verksamheter.

Förskolans organisation för barnhälsa

En strukturerad organisation för barnhälsa är en framgångsfaktor som bidrar till att alla barn i stadens kommunala förskolor ges en god utbildning och får det stöd de har rätt till. För att de strategiska perspektiven - främjande, förebyggande och inkluderande ska kunna vara vägledande i arbetet behöver arbetslagets⁴⁷ samlade kompetens kontinuerligt utvecklas och det specialpedagogiska perspektivet integreras i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen.

Enligt skollagen ansvarar rektor för att säkerställa att rätt kompetens finns inom organisationen som bidrar till en utbildning och undervisning av god kvalitet. På huvudmannanivå och rektorsnivå innebär det även att säkerställa ett strukturerat samarbete med region, socialtjänst och övriga relevanta aktörer. Organisationen kan inkludera eller samverka med ytterligare yrkesprofessioner utöver barnskötare och förskollärare, såsom specialpedagoger, socionomer, logoped, dietister och psykologer, som tillsammans stärker kompetensen inom barnhälsoarbetet via ett tvärprofessionellt arbetssätt. På så sätt bidrar hela organisationen - arbetslag, rektor och huvudman till måluppfyllelse utifrån förskolans uppdrag.

Särskilt och extraordinärt stöd

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling har rätt att få det stöd deras behov kräver, i enlighet med skollag. Rektor är ytterst ansvarig för att utbildningen bedrivs i

⁴⁵ Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, Artikel 3.1

⁴⁶ Stockholms stads barnombudsman – Rapport 2021

⁴⁷ 2 kap. 13-14 § Skollagen; Läroplan för förskolan (Lpfö18), Del 1. Förskolans värdegrund och uppdrag

enlighet med skollagen och att stödet ges inom ramen för förskolans ordinarie verksamhet. Allt stöd i förskolan ska huvudsakligen ges med syfte att barnet ska kunna tillgodogöra sig utbildningen och ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt inom ramen för förskolans utbildning. Behovet av särskilt stöd kan se olika ut och kräva anpassningar som utgår från varje enskilt barns förutsättningar.⁴⁸ Det kan handla om anpassningar i den pedagogiska miljön, riktade insatser och stödjande strategier.

Barn kan även vara i behov av extraordinära stödåtgärder, det vill säga insatser utöver det särskilda stödet. Det kan handla om omfattande åtgärder som inte ryms inom ramen för den ordinarie verksamheten, till exempel tekniska hjälpmedel, särskilda läromedel och material och anpassningar av lokaler. Det kan också vara fråga om stödåtgärder till barn med stora inlärningssvårigheter som beror på språkliga eller sociala faktorer.

För att kunna erbjuda rätt stöd behöver ett systematiskt arbete bedrivas, där behov identifieras, åtgärder och insatser genomförs, följs upp och utvärderas. Barnets fysiska, psykiska och sociala hälsa ska vara i fokus vid identifiering av behov samt planering av stödåtgärder.

Det främjande, förebyggande och inkluderande perspektiven ska bidra med en helhetssyn i utformningen av det individuella stödet. Organisationen ska även säkerställa att arbetsgången är tydlig för alla inblandade – huvudman, rektor, arbetslag, vårdnadshavare och eventuella externa aktörer.

Inom Stockholm stad ansvarar varje stadsdelsnämnd för att fördela resurser för att barn med omfattande behov får det särskilda stöd de har rätt till, i enlighet med skollag och förskolans läroplan.

Samverkan

Stadens sammanhållna arbete för barnhälsa förutsätter samverkan mellan nämnder och bolag utifrån deras respektive ansvarsområde. Den stadsinterna samverkan ska ske på såväl stadsövergripande som lokal nivå och mellan stadens nämnder och bolag.

Utöver den interna samverkan inom och mellan stadens nämnder och bolag sker även samverkan externt mellan staden, region Stockholm och civilsamhället. Lagar och förordningar som styr respektive verksamhet förtydligar ansvarsfördelningen och styr

⁴⁸ 8 kap. 9 § Skollagen

möjligheter till samverkan mellan parterna. Region Stockholms ansvar innefattar hälso- och sjukvård inklusive tandvård, behandlande och hälsofrämjande arbete för stadens alla invånare medan förskolans utbildningsuppdrag innefattar undervisning och omsorg för barn i förskoleåldern samt förberedelse för fortsatt utbildning.

Förskolan har en central roll i stadens barnhälsoarbete inom ramen för sitt utbildningsuppdrag. Utöver det som ingår i förskolans utbildningsuppdrag kan samverkan med andra aktörer behövas för att stödja barnet och familjen. Samverkan ska bidra till att skapa hållbara förutsättningar för att främja barns fysiska, psykiska och sociala välbefinnande och bidra till det långsiktiga målet om minskade skillnader i barns livsvillkor.

All samverkan ska grundas i främjande, förebyggande och inkluderande perspektiv för alla barn och åtgärdande perspektiv utifrån enskilda barns behov.

Förskola och hem

För att skapa bästa möjliga förutsättningar för barns utveckling och lärande ska förskolan samarbeta på ett nära och förtroendefullt sätt med hemmet. Relationen mellan hem och förskola lägger grunden för barnets trivsel och utveckling. Förskolan ska ansvara för att ge barn och vårdnadshavare god introduktion, trygga övergångar, kontinuerliga utvecklingssamtal och delaktighet i utvärdering av utbildningen. Relationen mellan förskola och vårdnadshavare ska vara tillitsfull och bidra till en helhetssyn på barnets behov och välbefinnande.

Föräldraskapsstöd

Föräldrar i Stockholms stad erbjuds föräldraskapsstöd av stadens egna verksamheter, så som socialtjänst, öppen förskola, förskola och skola. Stadens medarbetare erbjuds utbildning för att kunna vara gruppleddare inom föräldraskapsstödsprogrammen. Därutöver erbjuds föräldraskapsstöd även av externa aktörer, såsom mödra- och barnhälsovården. Förskolans roll är framför allt att informera och vägleda föräldrar till det stöd som motsvarar deras behov.

Samverkan mellan förskola och skola vid övergångar

Skolverket betonar att goda rutiner vid övergång mellan skolformer är en framgångsfaktor⁴⁹ som bidrar till barns lärande och trygghet samt möjliggör ett förebyggande arbete i mottagandet. I Stockholms stads förskolor och skolor utgår arbetet från *Stockholms stads*

⁴⁹ Skolverket – Faktorer för framgångsrik skolutveckling - Nationellt kvalitetssystem

*riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem.*⁵⁰ Riktlinjerna anger ansvarsfördelningen samt hur samverkan ska genomföras för att möjliggöra en god övergång för barn och vårdnadshavare.

Tidiga och samordnade insatser (TSI)

Tidiga och samordnade insatser (TSI) handlar om att barn ska få stöd och skydd i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling.⁵¹ I det arbetet behöver alla som möter barn identifiera tidiga tecken på utmaningar och samverka för att förhindra en potentiellt negativ utveckling. Det innebär att förskola, skola, hälso- och sjukvård, socialtjänst, polis och andra verksamheter ska arbeta tillsammans i en strukturerad samverkan för tidigt och förebyggande arbete kopplat till barnet och familjen. Det samordnade arbetet bidrar till en helhetssyn av barnets situation och behov av stöd. Det ställer krav på att medverkande aktörer utvecklar kunskap och kompetens om varandras verksamheter och hur verksamheternas ansvarsområden regleras av olika lagar och förordningar.

Samverkan mellan förskola och socialtjänst vid orosanmälan

Alla myndigheter och verksamheter som arbetar med barn är anmälningsskyldiga enligt socialtjänstlagen. Principen är att alltid agera utifrån barnets bästa. Anmälan till socialtjänsten ska göras genast vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa.⁵² Socialtjänsten ska verka för att barn växer upp under trygga förhållanden. I arbetet med barn som far illa är socialtjänsten skyldig att samverka med bland annat hälso- och sjukvården, förskola, skola och polis.

Stockholms stads kommunala förskolor och socialtjänsten följer en gemensam process för hantering av orosanmälningar som beskrivs i *Stödmaterialet för samverkan mellan förskola och socialtjänst*.⁵³ Varje stadsdelsnämnd har en lokal rutin för orosanmälan som alla medarbetare ska vara väl förtrogna med.

God och nära vård och omsorg

På nationell nivå pågår ett arbete med att ställa om och organisera hälso- och sjukvården till en god och nära vård och omsorg. En del i omställningsarbetet innefattar även omställningen till framtidens socialtjänst och den nya socialtjänstlagen. Stockholms stad har en *handlingsplan för god och nära vård och omsorg*⁵⁴ som följer

⁵⁰ Dnr KS 2022/601

⁵¹ Skolverket – Tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI)

⁵² 19 kap. 1 § Socialtjänstlagen (2025:400)

⁵³ Stödmaterial för samverkan mellan förskola och socialtjänst

⁵⁴ Handlingsplan för god och nära vård och omsorg, Dnr ALD 2024/78

inriktningen i länets motsvarande handlingsplan och berör verksamhetsområdena förskola, skola, äldreomsorg och socialtjänst.

God och nära vård och omsorg handlar om att utgå från individens behov och erbjuda personcentrerad vård och omsorg. Syftet är att främja jämlik hälsa, trygghet och självständighet. En framgångsfaktor för denna omställning är samverkan mellan kommuner och regioner.

Genomförande, uppföljning och utvärdering

Genomförande

Stockholm stads program för barnhälsa är ett stadsövergripande program som bär särskild vikt för stadsdelsnämnderna, men som samtliga av stadens nämnder och bolagsstyrelser ska utgå ifrån inom ramen för sina verksamheter och uppdrag samt i samverkan med andra. Nämnder och bolag ansvarar för implementering av programmets innehåll i det ordinarie kvalitetsarbetet.

Barnhälsoarbetet systematiseras i Stockholms stads kommunala förskolor genom Skolverkets kvalitetshjul som syftar till att stödja och stärka planering, uppföljning och analys av undervisning och utbildning.

Figur 2. Skolverkets kvalitetshjul med frågorna, *Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur blev det?* stödjer planering och uppföljning av arbetet med fokusområdena fysisk, psykisk och social hälsa. De tre strategiska perspektiven främjande, förebyggande och inkluderande är vägledande och beaktas i det systematiska kvalitetsarbetet.

Kunskap och kompetensutveckling är avgörande för en framgångsrik implementering av programmet i stadens verksamheter. Ökade kunskaper om de berörda verksamheternas respektive ansvarsområde och bidrag till barnhälsoarbetet är en viktig del i den stadsövergripande implementering av programmet.

Inom förskolan är kontinuerlig fortbildning om barns utveckling och hälsa samt kunskap om risk- och skyddsfaktorer i barns liv central. En djupare förståelse för dessa faktorer stärker medarbetarnas förutsättningar att möta barns behov och fortsätta bedriva en trygg, utvecklande och stimulerande undervisning.

Uppföljning och utvärdering

Förskolenämnden har ett övergripande ansvar i att genomföra en bred implementering av programmet.

Stadens nämnder och bolag är ansvariga för att följa upp och utvärdera programmet inom ramen för stadens systematiska kvalitetsarbete i ILS (stadens webbaserade integrerade lednings- och styrningssystem). Den ordinarie uppföljningen av mål, aktiviteter och indikatorer i tertiärrapporter och verksamhetsberättelsen utgör en uppföljning av nämndens och bolagsstyrelsens insatser för att säkerställa barnhälsoarbetet. Förskolenämnden är ansvarig för kontinuerlig uppföljning och återrapportering av programmets efterlevnad och ansvarar för att konkretisera utvecklingsbehov och tillkommande åtgärder, som stöd i stadens fortsatta utveckling mot en stärkt barnhälsa.

Uppföljning och utvärdering avseende förskolans arbete med programmet sker via Skolverkets nationella kvalitetssystem för skolväsendet där faktorer för framgångsrik skolutveckling används som verktyg i kvalitetsuppföljning.⁵⁵

Förskolenämnden är dokumentansvarig nämnd med löpande ansvar för aktualitetsprövning och, vid behov, revidering av programmet.

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av arbetet inom stadens verksamheter, för övergripande samordning och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

⁵⁵ Skolverket – Faktorer för framgångsrik skolutveckling - Nationellt kvalitetssystem